

Enhörna Hembygdsförening

Årgång 5, nummer 2

april 2003

Enhörna Hembygdsförening inbjuder till

ÅRSMÖTE

Söndagen den 27 april 2002, kl 15.00 i Bygdegården

Program

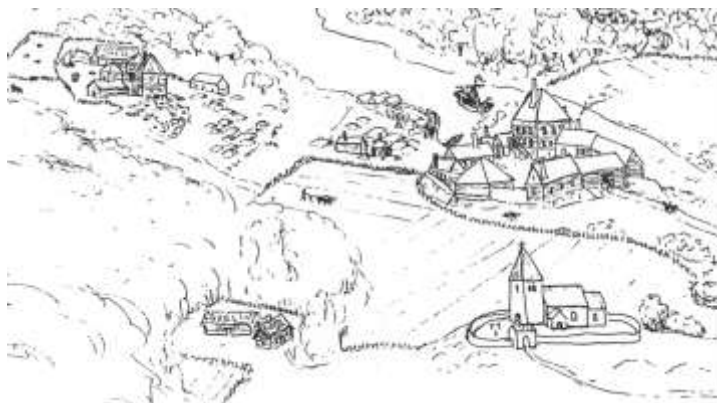
- ⇒ Sedvanliga årsmötesförhandlingar
- ⇒ Kaffe, lotteri och försäljning av böcker, skrifter och textilier
- ⇒ Föredrag - **arkeolog Bengt Elfstrand** berättar om utgrävningarna vid Husby backe

Kungsgården Husaby-Enhörna

Hösten 1981 besökte de tre hembygdsforskarna David Thörnblom, Ulf Lindahl och Gunnar Wistedt Riksantikvarieämbetet för att höra sig för om möjligheterna att få undersöka Husby backe. Ämbetet fann projektet intressant och arkeologen Bengt Elfstrand ställdes till förfogande för fackmässig ledning. Detta var starten till projektet Husaby-Enhörna.

Hur undersökningen genomfördes och vad som framkom kommer Bengt Elfstrand att berätta om. Bengt kommer också att visa bilder från utgrävningarna och om det som hänt runt projektet under den tid som gått.

En slutrapport i form av en bok är under framställning och hembygdsföreningen planerar att försäljningsstart blir i samband med Enhörna Teaterförenings julmarknad 2003 på Årby loge.

V Ä L K O M M E N

Sommarutställningen 2003 kommer att handla om Enhörnas Fjärdingsmanshistoria. Du som har berättelser om det gamla Enhörnas "undre värld" eller vill vara med och skapa utställningen, kontakta Birgitta Allmo (550421 07) eller någon i styrelsen. Till utställningen efterlyser vi också intressanta polis- och bov attiraljer från forna tider.

Mer information om sommarutställningen 2003 kommer i nästa hembygdsblad.

Kruthuset på Ridö

Kruthuset på Ridö ingick i det system av mobiliseringsförråd som krigsmakten lagt upp för vårt lands totalförvar. Själva krutet tillverkades vid Åkers Styckebruk och transporterades till Ridön för att förvaras där under säkra former. Läget var väl valt ur både säkerhets- och transportsynpunkt. Eventuellt sabotage skulle begränsa skadeverkningarna på ön, samtidigt som det var lätt att nå förrådet sjöledes.

Enligt obekräftade uppgifter kan det ha legat ett äldre timmerhus på samma plats som det nuvarande kruthuset. Den nuvarande byggnaden har formen av en basilika uppbyggd i tegel med putsade väggar. Den är uppförd mellan 1830 och 1842. Golv och bjälklag är i trä. Byggnaden är konstruerad för tryckutjämning vid eventuell explosion. Konstruktionen innehåller ett antal luftgångar i väggar och gavlar samt löst liggande vindsbjälklag. Det senare skulle kunna lyfta vid kraftigt tryck. Långsidorna har åtta stödben på varje sida. Kruthusets invändiga mått är längd 35 meter, bredd 10 meter och höjd 8 meter. Trots bristen på uppvärmning har kruthuset ett torrt klimat. Detta var en nödvändighet för krutförvaringen.

Förvaring av krut upphörde på 1950-talet. Sedan dess står huset tomt, men används ibland sommartid för vissa evenemang. Byggnaden ägs av staten och arrenderas av tre barnbarn till framlidne Otto Hedengren, tidigare arrendator av Ridö gård.

Vi är många som är angelägna om att huset bevaras och underhålls, vilket ägaren-staten ej är. Detta betyder att det ej går att få ekonomiskt stöd från vare sig stiftelser eller fonder.

Därför har det arrangerats fester vars överskott gått till nya plåtar på gavlarna samt ny rappning på del av fasaden. Snickar-Lasse reparerade dessutom "altanen" framför ingången inför sin 80-årsfest sommaren 2002.

Tyvärr har höststormar delvis slitit bort taknockplåtarna, vilket borde åtgärdas ganska omgående. Till ett så-

dant arbete behövs både byggnadsställning och kunnigt folk. Finns det kunnig och villig arbetskraft som kan bidra till kruthusets bevarande?

Hembygdsföreningen har ett stort intresse av att Kruthuset lever vidare och i våra planer ingår att arrangera utflykter till ön och dess kruthus.

Du som har intresse av att hjälpa till med bevarandet av kruthuset, eller vill veta mer om byggnaden hör av dig till undertecknad. Ekonomiska bidrag kan sättas in på hembygdsföreningens postgiro, ange kruthuset på avin.

Ann-Marie Andersson (550 42016)

Från Ridö Gård kom den 1/7 1907 en räkning till "Öfver-Enhörna Kommuns Fattigvård".

Mars 1907 "Levererat till fattighjonen 2 hl Potates å 4:- 8:-

Sma = Kronor 8:-

Betalt Kvitteras datum som ofvan Magnus Magnuson"

/ B E Sjöström

FORNA TIDERS ENHÖRNAVÅRAR

Våren kom med både påsktraditioner och auktioner. Auktionerna med auktionsdanser var ett högt skattat folknöje - men kommunalstämogubbarna "ansåg att stoppande åtgärder måste vidtagas.

Ägg skulle det vara till påsk -vad annars? Det åts också gärna fisk den helgen. Så har de gamle berättat om seden med nyponsoppa på Långfredagen som skulle symbolisera törnekronan.

Recept på påskduvor kommer från Märta Bomler. Hon var maka till Ekensbergs siste gårdssmed. Hennes mor, Lovisa Karolina Eriksson, bakade alltid duvorna till påsken. Bröden sattes fram på påskbordet. "Man bröt, bredde smör på och åt utan pålägg."

ENHÖRNAPÅSKDUVOR

Arbeta samman mjöl, mjölk, salt, jäst samt lite stött fänkål och anis. (Mått som till ett vetebrödsbak). Forma bröden som en duva och klipp vingarna med en sax. Pensla med ägg och grädda.

Om våren kom auktionerna som också var ett folknöje och ett tillfälle att mötas. De hölls i början av mars, före stora flyttningsdatumet som var den 14:e i den månaden. Det var brukligt med auktionsdanser som var vid auktionsgården eller i närheten därav. Då var det fest och glädje! När det var auktion kunde till och med Enhörnas pigor och drängar få ledigt.

Men de styrande i Enhörnasocknarna förfasade sig över detta och annan synd och omoral. I mitten av 1800-talet uppgjordes förslag till ordningsstadga. Här följer något av innehållet gällande Öfver-Enhörna:

- ”30 All försäljning af Caffé, Öhl och Cigarrer äfvensom allt dansande efter slutade Auktioner vare förbjudet vid vite af 10 Rd Rmt äfvenledes till Communens Cassa, både för den, som utöfvar försäljningen, som äfven för den, hvilken till försäljning eller dansande upplåter rum, synnerligast som Kongl: Förordningen den 5 Mars 1831 föreskrifver, "och bör, då Auktionen till desse bestämda tider (d. v. s. till kl:9) fortfar, Auktionsförättaren för Auktionsfolket tillkännagifva att Auktionen är slutad, och att Auktionsfolket skall åtskiljas."
- 40 Kommunalnämnden och Socknens Fjerdingsman åligger det hafva noga tillsyn att denna stadga efterleves och hoppas Kommunalstämman att hvarje husfader söker dertill bidra.
- 50 Denna stadga förvaras bland Kommunens handlingar och bör ett exemplar i afskrift finnas anslagit i Sockenstugan, samt för att vara gällande, årligen uppläsas en gång på Kommunalstämman, i dess Protokoll intagas och från Predikstolen uppläsas.
- 60 Konungens Befallningshafvandes stadsfästelse skall härå sökas." --
Dessa "Förslag till Stadgar" antogs oförändrade. --"

Nutidens Enhörnabor lär ha anledning uppskatta att "kommunens styrande" på 2000-talet har en mer fördragsam syn på folkets förlustelser. ...

Barbro E Sjöström

MEDALJ 1874

"Patriotiska sällskapet utdelade den 27 Nov. sin mindre medalj med konungens bröstbild och sällskapets tecken åt gårdssmeden Carl Gustaf Bomler för 34 års tjänst hos kammarherre A. af Forselles Ekensberg i Öfver-Enhörna socken af Södermanlands län."

Ur Nya Södertelge Tidning lördagen den 12 dec 1874/ B E Sjöström

FATTIGHJÄLP I ÖFVER ENHÖRNA 1873

"Aldenstund Soldaten No 1044 Nils Gustaf Gran, afled den 6 sistledne Februari och efter sig lemnat Enka och sex stycken hemmavarande barn, hvaraf fem stycken äro minderårige, uti så ytterst torftiga omständigheter att Fattigwårdsstyrelsen om dem måste taga nödig vård, så tillkännagaf Ordföranden att han icke kunde tänka sig någon annan utväg för beredande af husrum åt nämnde familj, annat än intaga dem i Fattigstugukammaren; och då icke någon kommunalstämman närvarande Ledamot kunde framställa något bättre och ändamålsenligare förslag, så beslutades att förberörde familj får då den måste lämna sin nuvarande bostad i Soldattorpet, inflytta i Fattigstugukammaren; men skall denna först repareras och förses med ny rappning, och ingång till kammaren beredas ifrån förstugan och nuvarande dörren till Stugan igenmuras.-

Såsom hjälp till barnens underhåll anslår Kommunalstämman 4 Lu Rågmjöl, ½ Ta Potatis och ½ Lu Sill i hvarje månad och bör då Enkan Gran, som ej är mer än 47 år gammal och fullt arbetsför, med denna hjälp och eget arbete förenad med hushållning kunna draga sig fram och hålla barnen rena samt till ordentlig skolgång."

Arkivmatr/B E Sjöström

1 Lispund (Lu) = 8,5 kg; 1 Tunna (Ta) = 146,6 liter (torrvaror)

RÖKFÖRBUD DISKUTERADES REDAN 1808 PÅ SOCKENSTÄMMAN I ÖVER-ENHÖRNA

"6. Anmärkte pastor, såsom oordenligt och mindre passande vid Bröllop, att röka i Bröllopsstugan, i synnerhet så länge Bruden är klädd, då andre rum äro att röka uti; att folk sammanskocka sig snart sagt ifrån hela Socken till stället, där bröllop hålles, hvarigenom både värd och gäster blifva besvärade; att det är både olagligt, fåfängligt och skadeligt att göra Bröllop som vara uti flera dagar, helst i tider, då yttersta sparsamhet är högst nödig för att så mycket möjligt är hindra fattigdomens tilltagande. De närvarande Sockenmännen billigade och medgafvo alt detta, samt lofvade att ställa detta sig till efterrättelse."

TILLTALSREFORM I YTTER-ENHÖRNA

"Sedan några ord blifwit på framställning af ordförande om Tilltalsreformen, att man borde börja i höfliga tilltal begagna ordet Ni, äfwensom något blifwit yttradt i en ömmande fattigvårdsfråga upplöstes stämman."

Så slutar protokollet från Ytter-Enhörna Kommunalstämma den 29 mars 1865.

Arkivmatr / B E Sjöström

LÖSDRIVARE I YTTER-ENHÖRNA 1892

"Beslöts enhälligt att ersätta tillsyningsmannen öfver lösdrivare för besvär och tidsspillan med två kronor för hvarje lösdrivare, som anhölls och öfverlemnades till kronofjerdingsmannen."

I budgeten kunde då bl a läsas under "Diverse utgifter:" "För anhållning af lösdrivare 30:-" Därav kan vi se hur många "lösdrivare" som väntades dyka upp under ett år.

Arkivmatr/B E Sjöström

Enhörna Hembygdsförenings styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05
Johnny Länn, vice ordf	tel: 550 492 26
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30
Sven-Olof Svensson, kassör	tel: 550 440 04
Anne-Marie Andersson	tel: 550 420 16
Mona Elveskog	tel: 550 420 28
Kristina Ingårda	tel: 550 420 01
Olle Karlsson	tel: 550 440 37
Bo Staflund	tel: 552 461 35
Sven-Eric Åkerman	tel: 550 491 84

Box 39, 15023 Enhörna
Medlemsavgiften är 100:-/år (familj)
Postgiro 23 89 45-0, Bankgiro 822-6565